

Вербич Святослав Олексійович

Інститут української мови НАН України

ЛІТОПИСНИЙ ОЙКОНИМ *ВЫГОШЕВЪ*: НЕОДНОЗНАЧНІСТЬ ЕТИМОЛОГІЗУВАННЯ ТВІРНОЇ АНТРОПОНІМООСНОВИ

У статті запропоновано структурно-семантичний аналіз антропоніма *Выгошь, твірною для літописного подільського ойконіма Выгошевъ. Наведено можливі версії етимологічного тлумачення антропонімооснови *Выгош-.

Ключові слова: антропонім, етимон, ойконім, структурно-семантична мотивація.

The article proposes structural-semantic analysis of anthroponym *Выгошь, it is the forming of the annalistic to Podilsky oykonym Выгошевъ. Possible versions of the etymological interpretation of the anthroponymic forming stem *Выгош- are given.

Keywords: anthroponym, etimon, oykononym, structural-semantic motivation.

У сучасному ойконімному просторі України наявні назви з давньою історією, про що свідчить їх фіксація в літописних джерелах. Серед них особливий інтерес для мовознавців-ономастів становлять ті назви, твірні основи яких на ґрунті сучасної української мови не мають однозначного пояснення. До таких, зокрема, належить і західноподільський ойконім *Выгошевъ*, який на теперішній ойконімній карті Тернопільщини позначає с. *Вишгородок* Лановецького р-ну.

Укладачі «Етимологічного словника літописних географічних назв Південної Русі» пов'язують сучасний ойконім *Вишгородок* з історичним *Выгошевомъ*, що в такій формі засвідчений у 1152 р. Іще раніше – у 1097 р. – відзначено похідну (відкатойконімну) форму *Выгошевцы* [3, с. 38]. Теперішня назва цього поселення етимологічно прозора, мотивована апелятивом *вишгородок* < *вышьгородъ* 'верхній замок', 'високе місце, замок, укріплення на високому місці' [3, с. 39]. Щодо попередньої назви *Выгошевъ*, то її виводять від антропоніма *Выгошь < *Выг-ошь*, у якому основа *Выг-* < *выга* 'старий пес', очевидно, в переносному значенні [3, с. 38]. Відома й версія російського

мовознавця В.П. Нерознака, який уважав, що ойконім *Выгошевъ* < топонімосонови *Вы-гош-*, корінь якої етимологічно співвідносний із рос. *гошить* ‘готувати, берегти’ [4, с. 52].

Словотвірна структура ойконіма *Выгошевъ* дає підстави кваліфікувати його як посесив. У польському іменникові відзначено антропонім *Wygosz*, який пов’язують із *wuga* ‘старий пес’ у переносному значенні [9, II, с. 708]. Однак пол. *Wygosz* навряд чи можна вважати прототипом для давньоукр. антропоніма **Выгошь*, оскільки апелятив *wuga* зафіксований лише в польському словникові й відзначений тільки з XVIII ст. [8, с. 717]. Щодо версії В. Нерознака, то основу *Вы-гош-* не обов’язково вважати топонімною, оскільки семантика лексем гнізда *гош-* – укр. *гошіти* ‘чатувати на когось; щось любити’, *гошітися* ‘готуватися; підбурювати’ [3, 1, с. 578], рос. діал. *гошить* ‘готувати; накопичувати, запасатися’ [1, I, с. 388] – характеризує якраз людину, а не топооб’єкт. На нашу думку, можливі й інші версії етимологізування антропоніма **Выгошь*: 1) фонетично вторинна форма від **Выгожь* (оглушення *ж > ш*) < *выгожити*, *выгожати*, пор. ст.-укр. *выгожати* ‘догоджати’ [5, I, с. 134], рос. *выгожать* ‘вичікувати; бути в пригоді’ [1, I, с. 284]; 2) **Выгошь* – результат фонетичної видозміни (абсорбція плавного *-л-*) первинного **Вьлгошь*, пор. ст.-укр. (XVI ст.) *Wielgosz* [7, с. 250], ст.-пол. (1491 р.) *Wielgosz* [10, VI, с. 58] < псл. **Vьlgošь* [7, с. 250]; 3) **Выгошь* < **Вьлгошь* – гіпокористик від композита на зразок **Вьлгославъ* < **Вьлгославъ* так як, наприклад, *Лютюш* < *Лютослав* [6, с. 225]. На реальність антропоніма **Вьлгославъ* указує похідне ст.-пол. (1769 р.) прізвище *Wolgoślowski* < псл. **Vьlgoslavъ* [7, с. 253].

Література. Джерела

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Репр. воспр. издание 1881 г. М. : Русский язык, 1981–1991. Т. I–IV.
2. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі. Відп. ред. О.С. Стрижак. К. : Наукова думка, 1981. 256 с.

3. Етимологічний словник української мови: В 7 т. За ред. О. С. Мельничука. К. : Наукова думка, 1982–2012. Т. 1–6.
4. Нерознак В. П. Названия древнерусских городов. М. : Наука, 1983. 207 с.
5. Тимченко Є. Матеріали до Словника писемної та книжної української мови XV–XVIII ст. Підгот. до вид. В.В. Німчук та Г.І. Лиса. К. ; Нью-Йорк : [б. в.], 2002. Кн. 1; 2003. Кн. 2.
6. Чучка П. П. Слов'янські особові імена українців. Історико-етимологічний словник. Ужгород: Lira, 2011. 429 с.
7. Шульгач В. П. Нариси з праслов'янської антропонімії. К., 2019. Ч. VI. – 416 с.
8. Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków : Wyd-wo Literackie, 2005. 864 s.
9. Rymut K. Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków : Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN, 1999–2001. Т. I–II.
10. Słownik staropolskich nazw osobowych. Pod red. W. Taszyckiego. Wrocław : Wyd-wo PAN, 1965–1985. Т. I–VII.